

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
5522-19

meddelad i Stockholm den 19 november 2020

KLAGANDE

AA

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Jönköpings dom den 27 september 2019 i mål nr 1857-19

SAKEN

Ersättning till offentligt biträde

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

1. Ett offentligt biträde har rätt till skäligen ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ett biträde som har sin verksamhet långt ifrån den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen har hanterats – ett s.k. distansbiträde – har dock rätt till ersättning för merkostnader som uppstått på grund av avståndet endast om det finns särskilda skäl.

Dok.Id 223575

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00
E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se
www.hogstaforvaltningsdomstolen.se

Telefax

Expeditionstid
måndag–fredag
09:00–12:00
13:00–16:00

DOM

Mål nr
5522-19

2. Förvaltningsrätten i Linköping förordnade AA – med verksamhet i Järfälla – som offentligt biträde för en vårdnadshavare boende i Strängnäs kommun i ett mål om beredande av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Socialnämnden i Strängnäs kommun var sökande.
3. Efter att muntlig förhandling hållits i Linköping tillerkändes AA yrkad ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg. Yrkandet gällande utlägg och tidsspillan avsåg bl.a. bilresa 43,5 mil tur och retur mellan Järfälla och Linköping.
4. AA överklagade för sin klients räkning förvaltningsrättens dom till Kammarrätten i Jönköping som avgjorde målet efter att ha hållit muntlig förhandling. AA yrkade ersättning för 9,5 timmars tidsspillan och utlägg för bl.a. tågresa från Stockholm till Jönköping tur och retur.
5. Kammarrätten ansåg att AA endast borde ges ersättning för tidsspillan och utlägg i nivå med vad ett biträde verksamt i Linköping skulle ha fått och beviljade henne därmed ersättning för bl.a. 3,5 timmars tidsspillan och utlägg för resa med bil 24 mil, motsvarande avståndet tur och retur mellan Linköping och Jönköping.

YRKANDEN M.M.

6. AA yrkar att hela den ersättning som hon begärt i kammarrätten ska beviljas. Hon anför att hon inte åkt bil utan tåg och att hon endast begärt ersättning för minsta möjliga tidsspillan för resa mellan Stockholm och Jönköping tur och retur. Hon menar vidare att det föreligger särskilda omständigheter då hon varit ombud för klienten tidigare och var insatt i ärendet. Hon tillägger att om full ersättning har beviljats i underinstansen så bör det även gälla i överinstansen om något annat besked inte meddelats före förhandlingen.

7. *Justitiekanslern* bestrider bifall till överklagandet och anför följande. Det har inte lämnats något positivt förhandsbesked. Kammarrätten har därför helt riktigt gjort en egen prövning av de anspråk som framställts där. Särskilda skäl har inte framkommit att bevilja AA ersättning för de merkostnader som uppstått till följd av att hon har sin verksamhet långt ifrån de orter där den rättsliga angelägenheten har hanterats. När det inte föreligger särskilda skäl och det offentliga biträdet har företrätt huvudmannen även i underrätten talar starka skäl, såsom enhetlighet och enkelhet, för att samma principer bör tillämpas i fråga om beviljande av ersättning till det offentliga biträdet som för övriga ombud och biträden. I enlighet med vad Högsta domstolen har slagit fast i NJA 2017 s. 652 bör därför en schablonmässigt bestämd ersättning tillerkännas för tidsspillan och utlägg utifrån avståndet mellan underrätten och överrätten. Kammarrätten har således gjort en riktig bedömning.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Frågan i målet

8. Frågan är i vilken utsträckning ett offentligt biträde, som har sin verksamhet långt ifrån den underrätt och överrätt som har hanterat den rättsliga angelägenheten, har rätt till ersättning för tidsspillan och utlägg i överrätten.

Rättslig reglering m.m.

9. Av 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde framgår att bestämmelserna om ersättning till rättshjälpsbiträde i 27 § rättshjälpslagen (1996:1619) ska tillämpas även i fråga om offentligt biträde.
10. Enligt 27 § första stycket rättshjälpslagen har ett rättshjälpsbiträde rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. I andra stycket föreskrivs att endast om det finns särskilda skäl får ersättningen avse de merkostnader för tidsspillan och utlägg som har uppstått på grund av att biträdet

har sin verksamhet långt ifrån den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen har hanterats. Förhandsbesked ska på begäran av den rättssökande eller det föreslagna rättshjälpsbiträdet lämnas i fråga om sådana merkostnader omfattas av rätten till ersättning.

11. I förarbetena till 27 § rättshjälpslagen och 21 kap. 10 § rättegångsbalken, som avser en offentlig försvarares rätt till ersättning, anges att ett avstånd på 5–10 mil i tätbebyggda områden och 20 mil i fråga om mindre tätbebyggda områden ska utgöra ett riktmärke för vad som är verksamhet på långt avstånd från den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen hanteras. Ett förordnande inom den egna domkretsen bör inte anses utgöra ett distansförordnande. (Prop. 2008/09:232 s. 22 och 31)

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

12. AA bedriver advokatverksamhet med kontor i Järfälla. Verksamheten ligger utanför Förvaltningsrätten i Linköpings domkrets och avståndet till förvaltningsrätten är drygt 21 mil. AAs förordnande är således ett sådant distansförordnande som avses i 27 § rättshjälpslagen.
13. Varken förvaltningsrätten eller kammarrätten lämnade något positivt förhandsbesked om AAs rätt till ersättning för merkostnader hänförliga till avståndet. När målet avgjordes i förvaltningsrätten fick hon dock ersättning av allmänna medel även för tidspillan och utlägg som var föranledda av att hon hade sin verksamhet i Järfälla.
14. Den första frågan Högsta förvaltningsdomstolen har att pröva är om förvaltningsrättens ställningstagande till vilka merkostnader som ska betalas av allmänna medel är bindande för kammarrätten.
15. Av Högsta domstolens praxis framgår att ett förhandsbesked bör uppfattas som ett avgränsat undantag från huvudregeln om att varje instans ska pröva vilken

ersättning en offentlig försvarare ska få för arbete, tidsspillan och utlägg där. Underinstansens beslut om ersättning för merkostnader till en offentlig försvarare bör alltså enligt Högsta domstolen inte binda högre rätt när det inte finns något positivt förhandsbesked. Högre rätts prövning ska därför i sådana fall innefatta ett ställningstagande i frågan om det finns särskilda skäl att låta merkostnaderna där betalas av allmänna medel. (NJA 2012 s. 262)

16. Det saknas skäl att bedöma frågan om betydelsen av att underinstansen i avsaknad av förhandsbesked godtagit merkostnader för distansförsvarare i allmän domstol och distansbiträden i allmän förvaltningsdomstol på olika sätt (jfr HFD 2016 ref. 30 och HFD 2019 ref. 2). Förvaltningsrättens beslut om ersättning för merkostnader till ett offentligt biträde binder följaktligen inte kammarrätten när det inte finns något positivt förhandsbesked. Det var således riktigt av kammarrätten att fullt ut pröva de anspråk på ersättning av allmänna medel för merkostnader som AA framställde där.
17. Några särskilda skäl att bevilja AA ersättning för de merkostnader som uppstått på grund av att hon har sin verksamhet långt ifrån den ort där den rättsliga angelägenheten huvudsakligen har hanterats föreligger inte. Frågan är då hur ersättning för tidsspillan och utlägg ska bestämmas enligt 27 § första stycket rättshjälpslagen.
18. I praxis har det etablerats en schablon för att bestämma ersättning för tidsspillan och utlägg för en distansförsvarare respektive ett distansbiträde i underrätt (se NJA 2012 s. 914 och jfr HFD 2016 ref. 30). Enligt schablonen bör ersättning för tidsspillan och utlägg som är hänförliga till ett distansbiträdes resa utgå med samma belopp som ett biträde med verksamhet 10 mil från domstolsorten skulle ha tillerkänts när det är fråga om ett tätbebyggt område och med 20 mil när det är fråga om ett mindre tätbebyggt område, såvida inte det faktiska utlägget är lägre eller tidsspillan mindre.

19. Högsta domstolen prövade i NJA 2017 s. 652 rätten till ersättning i överrätten för ett distansbiträde som hade sin verksamhetsort mer än 20 mil från den hovrätt som handlade målet, och där avståndet mellan underrätten och överrätten också översteg 20 mil. Högsta domstolen fann att om ett distansbiträde biträtt sin huvudman redan vid tingsrätten, bör den schablonersättningsregel som kommit till uttryck i NJA 2012 s. 914 inte tillämpas i fråga om biträdets kostnader för resa till hovrättsorten. I stället bör distansbiträdet få en schablonmässigt bestämd ersättning för utlägg och tidspillan som motsvarar avståndet mellan tingsrättsorten och hovrättsorten, förutsatt att ersättningen inte överstiger biträdets faktiska utlägg eller tidspillan. Som skäl för en sådan tillämpning av ersättningsbestämmelserna angav Högsta domstolen att det inte bör uppställas onödiga hinder mot att biträdet kvarstår i uppdraget även när angelägenheten behandlas i hovrätten.
20. Högsta förvaltningsdomstolen ansluter sig till Högsta domstolens uppfattning att det inte bör uppställas onödiga hinder mot att ett förordnat biträde kvarstår i uppdraget när angelägenheten behandlas i överrätten. I de fall där avståndet mellan underrättsorten och överrättsorten är längre än schablonavstånden om 10 mil i tätbebyggt område respektive 20 mil i mindre tätbebyggt område bör därför den schablon som kommer till uttryck i NJA 2017 s. 652 kunna tillämpas.
21. AA har i kammarrätten beviljats schablonersättning för tidspillan och utlägg motsvarande avståndet mellan Förvaltningsrätten i Linköping och Kammarrätten i Jönköping. Linköping får anses vara ett tätbebyggt område när schablonersättning ska bestämmas. Den beviljade ersättningen överstiger därmed den ersättning AA skulle ha fått om den modell för schablonersättning som kommit till uttryck i HFD 2016 ref. 30 hade tillämpats. AA har således beviljats ersättning enligt den för henne mest

DOM

Mål nr
5522-19

förmånliga schablonen. Vid dessa förhållanden har det inte funnits några skäl för kammarrätten att bevilja ytterligare ersättning för tidsspillan och utlägg. Överklagandet ska därför avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Helena Jäderblom, Erik Nymansson, Mahmut Baran, Leif Gäverth och Marie Jönsson.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Linda Funk.